

görevini yapma imkanına sahip bulunması gerekir. Son şart, hac yolculuğuna girecek kişinin, gidip dönene kadar hem kendisinin, hem de bakmakla yükümlü olduğu kimselerin sosyal seviyelerine uygun biçimde gireceklerini sağlayacak mali durumuna ve hac için yeterli zamana sahip olması anlamına gelmektedir. Yukarıda zikredilen şartları taşıyan kimsenin yapacağı hac için gerekli olan şartların sağlanması, ihrama girmek (niyet edip telbiye getirmek), Hacı belirlenen zaman içinde yapmak ve Hac menâkâhını belirlenen mekanlarda yapmak gerekir. Hanefîler için hac farzıdır. Bunlar, ihrama girmek, Zilhicce'nin 9. günü Arafat vakfesinde bulunmak ve ziyaret tavafı yapmaktır. Hanefîler için ihram şart, diğerlerini aslından ibaret kabul etmişlerdir. İhrama girdikten sonra bu iki rukn yerine getirilmediği takdirde hac tamamlanmış olmaz ve ihramdan çıkılmaz. Buna göre zamanında Arafat'ta vakfe yapamayan kimse o yıl hac yapma imkanını kaybetmiş olur. Bu kişinin yarım bıraktığı haccını daha sonra kaza etmesi gerekir. Haccın vacib sayılan birtakım menâkâh daha vardır ki bunların terkinden dolayı hac geçersiz olmaz. Ancak meşru mazeret olmaksızın terk edilen her vacib ihramdenmesi gerekir. Meşru mazeretler, yaşlılık, hastalık, aşırı zayıflık, bayılma ve kadınlara özgü bazı haller gibi beşerî sebeplerdir. Hanefî mezhebine göre hac için başlıca vacipleri şunlardır: 1. Mekke'ye geliş yerlerine belirlenen yerlerde (mikâh) veya buraya gelmeden önce ihrama girmek. 2. Safâ ile Merve arasında sa'y etmek. 3. Mâzdelife'de vakfede bulunmak. 4. Arefe gecenin akşam ve yatsı namazlarını Mâzdelife'de, yatsı namazının vaktinde cem ederek (birleştirilerek) kılmak. 5. Cemrelere taş atmak (şeytan taşlamak). 6. İhramdan çıkılmamak için saçları tıraş etmek veya kısaltmak. 7. Vedâc tavafı yapmak. (Mekkeli olmayan veya Mekkeli hâkimiyetinde sayılmayanlar için.)

Hac yapacak kişinin ilk işi ihrama girmektir. Haccın şartlarından biri olan ihram, hac ya da umre yapmaya niyet eden kişinin, başka zamanlarda işlemesi mümkün olan bazı fiil ve davranışları belirli bir süre kendisine haram kılması, yasaklamasıdır. Buna "ihrama girme" de denir. İhrama girmenin gereklerinden biri olarak erkeklerin bî'rahme, giyim, havlu ve benzeri türden dikişsiz kıyafete halk arasında ihram denilmekteyse de ihram esasen bu değildir. Onun için, usulüne göre ihrama girilmediği sürece saç konusuna ilişkin şartlarla ihrama girilmiş olmaz. İhrama girme konusunda kadınlar da erkekler gibidir. Ancak erkekler "izar" (belden aşağı sarılan örtü) ve "ridâc" (belden üstüne sarılan örtü) denilen iki parçadan oluşan havlu veya benzeri türden dikişsiz elbise giyerken, kadınlar normal elbiseleriyle ihrama girerler. İhrama girme işi niyet ve telbiye ile başlar. Yapacağı hac için niyetini yapan kimse ihrama girerken söylenmesi gerekli olan telbiye duasını okur:

 ¤َبَّيْكَاللَّهُمَّلَبَّيْكَ،لَبَّيْكَلاَشَرِيكَلَكَلَبَّيْكَ،إِنَّ

ve Resûlîne imandır” buyurdu. Sonra nedir? diye sorulunca, “Allah yolunda cihaddır” dedi. Bundan sonra nedir? denilince, “makbul bir hacdır” karşılığını verdi.^[11] Hac ibadetini eda eden kimse her şeyden önce, Allah’ın bir emrini yerine getirmiş ve böylece O’nun rızasını kazanmayı amaçlamıştır. Esasen ilâhî buyrukların en önemli esprisi ve hikmeti budur. Bunun yanında, hacı eda eden insanın, ona hazırlanırken, menâsikini yerine getirirken ve ibadetini tamamladıktan sonra, kendi kabiliyetine göre elde edeceği olumlu sonuçları vardır. Hac yolculuğuna hazırlanan kişi bir taraftan gerekli hazırlıkları yaparken, diğer taraftan günahlarına tevbe eder, yüzerinde kul hakkı varsa bunların sahipleriyle görüşür, helalleşir ve borçlarını öder. Eş, dost ve akrabaları ile vedalaşır, zellikle, sağ ise, anne- babasının rızasını alır. Bu bir nevi, yüzyük yolculuk diyebileceğimiz Âhiret yolculuğunun adeta bir provası gibidir. Mekke’ye varan hacı adayları, Kabe etrafında, cins, ırk, renk, mevki, makam, zengin, fakir ayrımı olmadan omuz omuza saf tutan, tavaf eden, Arafat’ta dualarıyla Allah’a yönelen kalabalık ikerisinde kendisini, adeta mahşer yerinde Allah’ın huzuruna ikmiş birisi olarak algılar. Hacı, her en az beş defa yeldiği ve Kur’anda Allah’ın evi olarak nitelenen Kabe’yi bizzat yerinde görüşür, orada, başta Hz. Muhammed olmak zere, geçmiş peygamberlerin hak din uğrunda verdikleri mücadeleleri hatırlar ve asırlar boyunca bir ok minin namaz ve niyazlarına sahne olan bir atmosferde yaşayarak bu manevi zevki tatmış olur. Ayrıca, hac esnasında Hz. Peygamber ve ashabının bulunduğu coğrafî mekanları ziyaret ederek, Kur’an’da, “Allah’ın koyduğu işaret ve nişanlar (şeyrullah)” olarak nitelenen^[12] mekanlarda bulunarak o demin havasından nasiplenmiş olur. Mümin, ihrama girerken beyaz elbiseyle, kabre girerken kefenin benzerliğinin şuurunda olarak, ihram kelimesinin sözlük anlamının da ağırtırdığı gibi, bu kıyafeti taşıdığı zere içinde, başka zamanlarda kendisine meşru olan bazı davranışlardan uzak kalıp, endelik alışkanlıklarından ve bağımlılıklarından kurtulma ve kendisiyle hesaplaşma imkanına kavuşmuş olur. Hac esnasında hiçbir şeye zarar vermemek esas olduğundan, insanın evresiyle ilişkisinde son derece dikkatli davranması gerektiği ortaya ıkar. Bu husustaki titizliğin önlük, Kur’an-ı Kerimdeki yasaklardan ve bu yasakların iğnenmesi halinde verilecek cezaları bildiren ayetlerden anlaşılmaktadır.^[13] zellikle bitki ve hayvan rinden canlılara karşı sterilmesi gereken zen kişiye, başka zamanlarda kazanamayacağı önlük de bir duyarlılık sağlar. Bunun yanında önlük kelenmemek, kimseyi incitmemek, sabırlı ve liler olmak gibi ahlakî davranışlar da hacı gereği gibi yerine getirenlerin elde edecekleri manevi kazanımlar arasında yer alır. Dolayısıyla Müslüman, hac esnasında, daha önce teorik olarak haberdar olduğu, fakat layıkı ile yaşayamadığı bir dizi imânî ve ahlakî özellikler kazanır. Hac görevini yerine getiren minin bu özellikleri kazanabilmesi ikerisinde yaptığı ibadetin bilincinde olması ve her davranışında Allah’ın rızasını elde etmeyi gaye edinmiş olması gerekir. Bu nedenle, tavaf etmek, sa’y etmek, şeytan taşlamak, Hacer-ı Esved’e önlük gibi sembolik yönelim; ağır olan uygulamaların gerisinde yatan espriyi ve mesajı

dünyanın her köşesinde, hac gâhibi boyunca ibadetin amacını gözde bulunduran bir ruh hali ve manevi atmosfer içinde olmak nemlidir. Bu yüzden Hac menâsikinin icrasında, kişinin kendisini tehlikeye atarcasına tedbirsiz davranması ve bu arada diğer müminleri rahatsız etmesi, elde edilecek sevaba mani olabileceği gibi, fazladan gânah kazanmaya da vesile olabilir. Ayrıca, o beldelerde imenin faziletli olduğu gibi yanlış bir anlayışa kapılarak, bu ibadeti yerine getiremeyecek derecede yaşlı ve hasta olanların, bile bile hacca giderek hem kendilerini, hem de kendileriyle ilgilenenleri sıkıntıya sokmalarının o kişilere vebal yüklemeyeceği söylenemez. Hac ibadetinin hikmetlerinden birisi de, eşitli uluslara mensup Müslümanların bir araya gelerek buluşmaları, birtakım sosyal ve kültürel farklılıklara rağmen İslam kardeşliğinin kucaklayıcı atmosferinde tanışıp kaynaşmalarıdır. Gerçekten de, dünyada Müslümanların yaşadığı hemen her ülkeden az veya çok katılımın olduğu bu ibadet, Allah'ın iradesinden başka hiçbir şeyin bir araya getiremeyeceği çok zengin bir ırk, renk ve kültürel mozayikini oluşturmaktadır. Allah'ın kulları ve birbirlerinin din kardeşleri olarak tek amaçla, etrafında toplanan insanların oluşturduğu bu mozayik'in mekanı olan hac, Kur'an'ın "tecrüf" olarak isimlendirdiği tanışıp bilişmenin sağlanabileceği en güzel platformdur. Bu platform genelde, Müslümanların bilgi ve görüşlerini tazeledikleri, bazen de kendi yerel Müslümanlıklarının dar çerçevesinde edindikleri birtakım yanlış düşünce ve tasavvurları tashih ettikleri bir zemin olmaktadır. Bunun en güzel örneği, Amerikalı zenci Müslümanların liderlerinden Malcolm X'in, zenci ırkının üstünlüğüne dayalı İslam anlayışının yanlışlığını hac revini eda ederken fark etmesi ve bu görüşünden tamamen vazgeçmesidir. Dolayısıyla Hac, dünyanın neresinde yaşarlarsa yaşasınlar bütün Müslümanların aynı değerlere sahip oldukları ve bu değerlerin kendileri için ortak bir zemin oluşturduğu gerçeğini ortaya koymaktadır. Hac revini yerine getiren müminler ülkelerine döndükten sonra, orada kazandıkları tecrübeyle, birtakım fikirler ve mezhepler, ihtilaflara daha hoşgörülü yaklaşabilmekte, Hz. Peygamberin müjdesinden hareketle, "anasından doğmuş gibi günahlarından temizlendikleri" inancıyla da, sosyal hayatlarında daha zenli ve dikkatli davranmaktadırlar. Sonuç olarak Hac, İslam Dininin temel ibadetlerinden biri olmasının yanı sıra, bireysel ve toplumsal planda insana kazandırdığı olumlu nitelik ve değerlerle ayrı bir nemli haizdir. Bu nemin farkında olan dünya Müslümanları ve özellikle Müslüman halkımız asırlardan beri Hac ibadetine ve onu yerine getiren kimselere ayrı bir değer atfetmişler, hacı olmanın onur ve sorumluluğunu, hayat boyu taşınması gereken bir meziyet olarak kabul etmişlerdir.

[1] Bu bölümün Din İşleri Yüksek Kurulu Üyesi Prof. Dr. İsmail Hakkı Ünal tarafından hazırlanmıştır. [2] Geniş bilgi için bk., Ömer Faruk Harman, "Hac", Maddesi, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 14 / 382-386. İstanbul-1996. [3] Bakara, 2/127. [4] Buhârî, İman, 1 I, 8; Müslim, İman, 19-22. I, 45. [5] Müslim, Hac, 412. I, 975. [6] İbrahim Sarıçam, Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı, s.386-388. Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara - 2003. [7] Umre, belirli bir zamana bağlı olmaksızın ihrama girerek Kabe'yi tavaf etmek, Safâ ile Merve arasında sa'y yapmak ve tıraş olup ihramdan çıkmaktır.

[8] Haccın uygulanışı konusunda geniş bilgi için bk., Salim Özlü, "Hacc", "Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi", 14 / 394-396; İrfan Yılmaz, "Hacc Rehberi", Ankara-1981. bk. T.D.V. İlmihal, İstanbul, 1999 [9] Buhârî, Hac, 4. II, 141. [10] Müslim, Hac, 437;.. [11] Buhârî, Hac, 4;.. [12] Bakara, 2/158, Hac, 22/32,36. [13] bk. Bakara, 2/158, 196-200; İmran, 3/96-97; Maide, 5/2, 95-96; Hac, 22/26-29, 33-34.

[İslam ve Hayat, Güncel Vaaz ve Hutbeler](#)